

Iregularity a překážky k výkonu moci ze svěcení

Šimon Polívka

Úvod

Iregularita a překážka jsou zákonem stanovené skutečnosti, které brání kandidátovi přijmout svátost svěcení a nositeli svěcení ve vykonávání moci z této svátosti. Iregularitou se nazývá taková překážka, která je trvalá, a proto může být odstraněna pouze dispensí, ostatní překážky jsou nazývány prosté překážky.¹ Ty zanikají tehdy, když pomine skutečnost, která je zapříčinila. Iregularity i překážky mohou vzniknout ještě před přijetím svátosti svěcení, a jsou proto překážkou k jejímu udělení. Pokud vzniknou až po přijetí svátosti svěcení v kterémkoli stupni, brání tak ve výkonu moci z přijatého svěcení.

1. Iregularity a překážky obecně

Iregularity a překážky jsou taxativně stanoveny zákonem. Kodex kanonického práva z roku 1983 ve svém kánonu 1040 zcela jednoznačně stanoví, že existují pouze ty překážky, které výslovně uvádí kánony tohoto kodexu. (Další v článku citované kánony jsou vždy kánony uvedeného kodexu, není-li výslovně uvedeno jinak.)

Iregularity a překážky mají tedy svůj základ v obecném církevním právu, a pouze Apoštolský stolec je oprávněn stanovit nové, popřípadě některé zrušit.² Z toho důvodu nemohou být stanoveny dekretem *ab homine*, ani rozsudkem

¹ Kodex kanonického práva z roku 1983 (CIC/1983), kán. 1040.

² Kodex kanonického práva z roku 1917 (CIC/1917) znal celkem 14 iregularit a 7 prostých překážek (viz kán. 984–987 CIC/1917), zatímco současná právní úprava zná již pouze 7 iregularit a 5 prostých překážek (viz kán. 1041–1044 CIC/1983). Zrušena tak byla například iregularita pro soudce, který vynesl rozsudek smrti, popřípadě pro popravčího a jeho pomocníky (kán. 984, 6° a 7°, CIC/1917), stejně tak byla zrušena prostá překážka pro otroky, před jejich propuštěním (kán. 987, 4°, CIC/1917).

ferendae sententiae.³ Jedná se o *numerus clausus*, a proto není možné ke stanoveným překážkám přidávat další na základě analogie.⁴ To se týká například ustanovení vydaného Kongregací pro nauku víry ohledně materie eucharistie, které stanoví, že kandidáti kněžství, kteří trpí celiakii, alkoholismem nebo podobnými chorobami, nesmí být vysvěceni na kněze.⁵ Tento zákaz tedy není ani iregularitou, ani prostou překážkou ve vlastním slova smyslu.⁶

Pro iregularity a překážky je nutno ve smyslu kánonu 18 použít zužující výklad. Jejich účinnost se proto přímo týká pouze přijetí svěcení či vykonávání moci ze svěcení. Nepřímým důsledkem existence překážky je zákaz zastávat v církvi takový úřad, který je s výkonem moci ze svěcení bezprostředně spojen.⁷ Jedná se o úřady spočívající v duchovní péči o svěcený lid jako je úřad faráře, administrátora farnosti, farního vikáře, kaplana a podobně. Ostatní úkony tím nejsou dotčeny.

Iregularity i překážky mohou pocházet z nedostatku požadovaných osobních předpokladů (*ex defectu*) nebo z deliktního jednání (*ex delicto*). V současné zákonné úpravě je stanovena pouze jedna příčina iregularity *ex defectu*, a tou je duševní choroba (viz kán. 1041 a 1044 § 1). Iregularita plynoucí ze spáchání trestného činu (*ex delicto*) nastupuje pouze tehdy, bylo-li takové jednání těžkým hříchem. Musí se proto jednat o jednání plně vědomé a dobrovolné (viz kán. 1321 § 1). Deliktní jednání, jehož důsledkem je iregularita, musí být spácháno po křtu (srov. kán. 762 § 2 Kodexu kánonů východních církví CCEO z roku 1990).⁸

Pokud by ten, jemuž překážka brání ve vykonávání moci ze svěcení, přesto tyto úkony konal, bude takto udělená svátost či svátostina platná, avšak její udělení je nedovolené, to znamená hříšné, pokud by nerespektování překážky bylo úmyslné.⁹ Výjimku tvoří naléhavé tajné případy, o kterých bude zmínka níže.

³ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawno-historyczny 50/3–4, 2007, Warszawa, s. 119.

⁴ GONZÁLEZ DEL VALLE, José María, *Święcenia*, in: Kodeks Prawa Kanonicznego, Komentarz, Kraków, 2011, s. 769.

⁵ Kongregace pro nauku víry, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze episcopali circa l'uso del pane con poca quantità di glutine e del mosto come materia eucaristica*, III, D, in: Notitiae 31 (1995), s. 209.

⁶ KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, Tom III/2, Poznań, 2011, s. 237.

⁷ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 119.

⁸ KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 239.

⁹ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 119.

2. Iregularity bránící ve výkonu moci ze svěcení (kán. 1044 § 1)

Kodex kanonického práva z roku 1917 neobsahoval rozdělení irregularit a překážek na ty, které brání přijetí svěcení, a ty, které brání ve výkonu moci ze svěcení. Toto rozdělení je výsledkem pokoncilních prací na přípravě nového Kodexu kanonického práva. Tyto práce vedly k omezení počtu irregularit i překážek vzhledem k předchozí právní úpravě, a také ke zmíněnému rozdělení.¹⁰

2.1 Nezákonně přijetí vyššího svěcení, kterému bránila irregularita

Jak již bylo uvedeno výše, vykonání moci ze svěcení i přes zabraňující irregularitu nemá za následek neplatnost vykonaného úkonu, nýbrž pouze jeho nedovolenost. Jak plyne z uvedeného ustanovení kánonu 1044 § 1, 1°, irregularita nepůsobí ani neplatnost přijetí svátosti svěcení. To znamená, že pokud ten, komu irregularita bránila v přijetí svěcení, přesto tuto svátost nezákonně přijal, byl vysvěcen platně, i když nedovoleně. Avšak vykonávat moc z takto přijatého svěcení není možné, protože irregularita k přijetí svěcení se tímto nezákonným přijetím *ipso facto* mění na irregularitu k výkonu moci ze svěcení. Nezákonnost tohoto přijetí svěcení spočívá v absenci dispenze předem udělené příslušným církevním představeným.¹¹ Absence dispenze může být zapříčiněna buď tím, že irregularita nebyla odhalena, nebo jejím zatajením ze strany kandidáta svěcení. Následné udělení dispenze bude závislé na skutečnosti, o který důvod se jedná. V případě neznalosti irregularity,¹² není-li přítomna jiná přitěžující okolnost, může být dispenz udělena ihned. Avšak podvodné zatajení irregularity vzhledem ke všem zákonem stanoveným šetřením před udělením svěcení (srov. kán. 1052–1053), předpokládá velkou míru zavinění, která bude nejen příčinou odložení dispenze, nýbrž také může být úměrně závažností jednání důvodem k zahájení trestního řízení.¹³

2.2 Veřejné odpadnutí od víry, hereze, schizma

Uvedené delikty jsou irregularitou ve výkonu moci ze svěcení (i k jeho přijetí) z toho důvodu, že kněz je udělovatelem svátostí církve (srov. kán. 835), a je ustanoven

¹⁰ Srov. COETUS STUDIORUM DE SACRAMENTIS, Sessio II (dd. 22–27 ianuarii 1968 habita), *II. Disceptatio de irregularitatibus et impedimentis (can 983–991)*, in: *Communicationes* 30 (1998), n. 2, s. 118–130.

¹¹ KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 240.

¹² Neznalost irregularity není sice deliktním jednáním, avšak od irregularity nezprošťuje (kán. 1045).

¹³ Například z důvodu padělání listin či uvádění nepravdivých údajů ve veřejných listinách (kán. 1391).

k tomu, aby jednal *in persona Christi capitis* (viz kán. 1009 § 3).¹⁴ Nositel svěcení je povinen se sám pevně držet nauky církve (srov. např. kán. 978) a jiné v této nauce vzdělávat (srov. např. kán. 768). S těmito úkoly plynoucími z přijatého svěcení jsou uvedené delikty v naprostém rozporu.

V ustanovení tohoto kánonu je rozdíl oproti iregularitě k přijetí svěcení (kán. 1041 °2). Iregularita k přijetí svěcení nastává i tehdy, je-li uvedený delikt neveřejný, avšak vykonávat moc z přijatého svěcení zabraňuje pouze delikt veřejný. Veřejným deliktem se rozumí delikt veřejně známý (rozhlášený) nebo takový, který může být snadno zveřejněn (viz kán. 2197 CIC/1917).¹⁵

Aby byl skutek odpadnutí od víry, hereze nebo schizmatu dokonáný, musí být známý alespoň jedné osobě. Trestné činy spočívající v projevu vůle, nauky nebo vědění se nepovažují za dokonané, pokud se o takovém projevu nebo prohlášení nikdo nedověděl (viz kán. 1330).

2.3 Uzavření neplatného manželství

Předmětem tohoto ustanovení není uzavření neplatného manželství z jakéhokoli důvodu. Jedná se pouze o tzv. pokus o uzavření manželství (*attemptatio*), tedy o situaci, kdy konkrétní osoba nemůže platné manželství uzavřít. Důvodem je překážka předchozího manželského svazku (kán. 1085), přijetí vyššího svěcení (kán. 1087) nebo složení veřejného slibu čistoty (1088). Tato iregularita brání ve výkonu moci ze svěcení také v případě, pokud nositel svěcení uzavřel neplatné manželství se ženou vázanou platným manželstvím nebo veřejným slibem čistoty (viz 1041 3°).

Duchovní, který takto uzavřel neplatné manželství, upadá do trestu *suspense latae sententiae* (kán. 1394 § 1). Tento trest mu zakazuje konat úkony z moci svěcení (kán. 1333 § 1). Není-li nápravný trest úředně zjištěn, pozastavuje se tehdy, pokud věřící žádá z jakéhokoli spravedlivého důvodu udělení svátosti (viz kán. 1335). Avšak v případě atentace manželství neexistuje spravedlivý důvod k žádosti o udělení svátosti na základě iregularity, kterou je duchovní stížen.¹⁶ Duchovní, který uzavřel neplatné manželství, je tedy oprávněn udělovat jen svátost smíření, a to pouze v nebezpečí smrti penitenta (kán. 976).

¹⁴ BENEDIKT XVI., motu proprio *Omnium ad mentem*, art. 1, 2, AAS 102 (2010), s. 10.

¹⁵ KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 242.

¹⁶ Papežská rada pro výklad legislativních textů, Deklarace *Atteso che in qualche nazione*, AAS 90 (1998), s. 63–64.

2.4 Vražda nebo úmyslný dokonáný potrat

Oba zmíněné delikty jsou příčinou iregularity tehdy, jedná-li se o těžce hříšné jednání (srov. kán. 1321–1324). Zákonodárce výslovně stanoví, že delikt musí být úmyslný. Iregularita proto nenastává, došlo-li například k zabití v nezbytné sebeobraně (viz kán. 1323, 5° a 1324 § 1, 6°).¹⁷ Stejně tak se nejedná o iregularitu tam, kde došlo k zabití v souvislosti s jakýmkoli jednáním, při kterém nebylo možno zabití předpokládat, nebo mu nebylo možno zabránit. V takovém případě se nejedná o úmyslné zabití, tedy vraždu (*homicidium directum voluntarium*), a proto iregularita nenastává.¹⁸ Stejně tak je nezbytné, aby se jednalo o nezákonný čin. Z toho důvodu nespadá do této skutkové podstaty vykonání trestu smrti uloženého na základě rozsudku vynesenoho legitimní světskou autoritou.¹⁹ Trestný čin vraždy musí být dokonán a mezi jednáním agresora a smrtí oběti musí být příčinná souvislost (*nexus causalis*). Rozhodující naopak není, zda smrt nastala ihned nebo až po delším čase, popřípadě zda byla způsobena více úkony nebo pouze jedním.²⁰

Naopak o vraždu se jedná v případě euthanasie. A to i tehdy je-li viník motivován soucitem s nevléčitelně nemocným a trpícím, i kdyby byl skutek vykonán na přání oběti. „V kanonickém právu nemění podstatu trestného činu vraždy skutečnost, že právní úpravy některých států euthanasii povolují.“²¹

O trestný čin potratu a následnou iregularitu se jedná tehdy, je-li potrat úmyslně dokonán v jakémkoli období od početí bez ohledu na to, zda je dítě již schopno samo přežít či nikoli. Tuto otázku předložili někteří kanonisté, kteří předpokládali, že o trestný čin potratu se jedná pouze tehdy, není-li dítě schopno samo přežít. V opačném případě by se již podle těchto autorů jednalo o trestný čin vraždy.²² Otázku rozhodla definitivně Papežská rada pro výklad legislativních textů, když jednoznačně stanovila, že potrat ve smyslu kánonu 1398 „je usmrcení dítěte jakýmkoli způsobem a v jakémkoli momentu od početí.“²³ Trestný čin nastává tehdy,

¹⁷ Srov. KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 239.

¹⁸ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...* s. 141–142.

¹⁹ SYRYJCZYK, Jerzy, *Kanoniczne prawo karne: część szczególna*, Warszawa, 2003, s. 171.

²⁰ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...* s. 142.

²¹ Tamtéž, s. 172.

²² Srov. CHIAPPETTA, Luigi, *Il Codice di Diritto Canonico*, vol. II, Napoli, 1988, s. 527.

²³ Papežská rada pro výklad legislativních textů, *Responsiones ad proposita dubia*, AAS 80 (1988), s. 1818.

je-li potrat dokonán. Pouhý pokus o potrat nenaplnuje skutkovou podstatu tohoto trestného činu.²⁴ Pokus o spáchání trestného činu je situace, kdy se konkrétní osoby snaží o vykonání potratu, ale usmrcení dítěte z jakéhokoli důvodu nenastane. O uvedený trestný čin se také nejedná v případech, kdy sice dojde k úmrtí dítěte, avšak z jiné příčiny, než je konkrétní činnost člověka zaměřená k jeho usmrcení, například při operaci v těhotenství.

Je-li úmyslný potrat dokonán, viníkem je každý, kdo nejen potrat přímo vykonal, nýbrž také ten, kdo jakýmkoli způsobem přímo spolupracoval, a bez jehož spolupráce by potrat nenastal (kán. 1329 § 2). Nejedná se pouze o fyzickou spolupráci, nýbrž také o spolupráci morální. Ta spočívá v nabádání, vydírání, donucení, financování potratu a v jakékoli další morální spolupráci vedoucí přímo k vykonání tohoto trestného činu.²⁵

Zmíněná odpověď Papežské rady pro výklad legislativních textů hovoří o smrti plodu jakýmkoli způsobem a v jakýkoli moment od početí. Tím vyvstává otázka, zda se trestný čin úmyslně dokonáného potratu vztahuje také na zničení embryí počatých *in vitro* nevložených do lůna matky. Jakkoli je nepochybné, že zničení počatých embryí je z pohledu církve zcela nepřijatelné, z dokumentu Kongregace pro nauku víry plyne, že takto zničený lidský život není charakterizován jako potrat.²⁶ Z uvedených textů vyplývá, že o dokonáný potrat ve smyslu kánonu 1398 se jedná pouze tehdy, je-li vykonán v lůně matky.

2.5 Těžké a úmyslné zmrzačení nebo pokus o sebevraždu

Zmrzačení spočívá v takovém jednání, které způsobí oběti závažné trvalé fyzické následky. Může se jednat o odstranění některých údů nebo o trvalé omezení či znemožnění jejich funkčnosti. Odstranění údu z důvodu záchrany života, například při operaci, zcela samozřejmě není deliktním jednáním a iregularita nenastupuje.²⁷ Nelze však přijmout názor některých kanonistů, kteří uvádějí, že iregularita nenastává, pokud viník sice zavinil ztrátu zraku oběti, avšak nezpůsobil ztrátu

²⁴ KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 239.

²⁵ SYRYJCZYK, Jerzy, *Kanonické právo karne: część szczególna*, s. 179.

²⁶ Srov. Kongregace pro nauku víry, *Istruzione sul rispetto della vita umana nascente e la dignità della procreazione – Donum vitae*, AAS 80 (1988), I, n. 5, s. 77.

²⁷ KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 239.

samotného oka.²⁸ Z povahy věci je zřejmé, že o uvedený trestný čin se jedná při trvalém a závažném poškození funkčnosti kterékoli části těla, například končetiny, a to i bez její amputace. O těžké a úmyslné zmrzačení ve smyslu tohoto kánonu se jedná nejen v případě, že se někdo dopustil tohoto trestného činu vůči jiné osobě, ale také vůči sobě. Podstatou deliktu je trvalé úmyslné poškození části těla bez ohledu na to, jaké osobě se tak stalo.²⁹ Skutková podstata trestného činu je naplněna i tehdy, pokud by zmrzačení bylo samo o sobě trvalé, avšak bylo by možné je odstranit chirurgickým zákrokem.³⁰

Zákonodárce v tomto kánonu nehovoří o spolupachatelích, z toho plyne ve smyslu kánonu 18, že spolupachatel irregularitou stížen není.³¹ To se samozřejmě netýká situace, kdy na zmrzačení oběti má stejný podíl více osob. V takovém případě se všichni pachatelé dopouštějí trestného činu a podléhají stejným trestům (srov. kán. 1329).

Pokus o spáchání sebevraždy je činem zakládajícím irregularitu také tehdy, pokud viník zůstane bez následků. V případě závažných následků by se jednalo o dvě irregularity zároveň: pokus o sebevraždu a úmyslné zmrzačení (viz kán. 1046). O nedovoleném činu sebevraždy hovoříme tehdy, pokud pachatel vykonal vědomě a dobrovolně skutek nebo více skutků, které ze své podstaty vedou k úmrtí (*sibi vitam adimere tentavit*). Vzhledem ke skutkové podstatě tohoto nedovoleného činu není důležité, z jakého důvodu se pokus nezdařil. Zda například druhá osoba svou pohotovou pomocí zabránila úmrtí nebo zda viník užil chybné či nedostačující prostředky.³²

Pokus o sebevraždu je příčinou irregularity z důvodu rozporu s požadavky na nositele svěcení. Zákonodárce stanoví kromě jiných předpokladů také tělesnou i duševní zralost (srov. kán. 1029). Takto disponovaný člověk pak „neupadne do deprese a jeho víra mu nedovolí sáhnout si na život. Bude také mít živou naději na překonání obtíží.“³³

²⁸ Srov. CAPPELLO, Felix, *Tractatus canonico-moralis de sacramentis*, vol. IV De sacra ordinatione, Roma, 1951, n. 507, s. 384.

²⁹ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 151.

³⁰ SYRYJCZYK, Jerzy, *Kanoniczne prawo karne: część szczególna*, s. 174.

³¹ Srov. PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 155.

³² Tamtéž, s. 152.

³³ DE PAOLIS, Velasio, *L'Irregularita e sanzioni penali*, in: *Periodica* 88 (1999), s. 714.

2.6 Neoprávněné vykonání úkonu ze svěcení vyhrazeného biskupům nebo kněžím

Uvedené ustanovení podléhá ve smyslu kánonu 18 zužujícimu výkladu, a proto se netýká úkonů náležících jáhnům, ačkoli ti jsou také nositeli svátostného svěcení (viz Věřoučná konstituce o církvi *Lumen Gentium* 29).³⁴ Iregularita ve smyslu tohoto ustanovení vzniká ze dvou forem deliktního jednání: usurpování moci ze svěcení ve smyslu kánonu 1378 a nerespektování církevních trestů zakazujících vykonávat úkony ze svěcení.

Usurpování moci ze svěcení nastává tehdy, pokud úkon vyhrazený biskupům nebo kněžím vykoná osoba, která svátost svěcení v odpovídajícím stupni nepřijala. Viníkem tak může být vzhledem k úkonům vyhrazeným biskupům laik, jáhen, řeholník bez kněžského svěcení, případně ten, kdo přijal svěcení neplatně, ve všech úkonech vyhrazených kněžím a biskupům.³⁵ Mezi trestné činy působící irregularitu ve smyslu tohoto kánonu náleží především předstírání sloužení mše svaté nebo udílení svátosti smíření (kán. 1378), předstírání udílení biřmování, udílení svátosti svěcení kněžstva v kterémkoli stupni nebo pomazání nemocných (kán. 1379). Náleží sem také posvátná žehnání, která jsou výslovně vyhrazena biskupům, například žehnání kostelů (viz kán. 1207). Viníkem může být také kněz, vykoná-li úkon vyhrazený biskupům, například biřmování bez pověření (srov. kán. 882), a udílení svátosti svěcení (viz kán. 1012). Následkem tohoto jednání je kromě nastoupení trestu a irregularity také neplatnost vykonaného úkonu. U biskupů nemůže nikdy usurpování moci ze svěcení nastat, protože oni jsou nositelé plnosti svátosti kněžství (srov. *Věřoučná konstituce o církvi Lumen Gentium* 20).

Ustanovení o nerespektování církevních trestů se netýká laiků, jáhnů či řeholníků bez kněžského svěcení, protože v tomto případě je příčinou irregularity nerespektování kanonického trestu zakazujícího vykonávat uvedené úkony ze svěcení, tedy ty, které jsou svěřeny biskupům a kněžím. Proto se irregularita z důvodu nerespektování kanonického trestu týká pouze kněží a biskupů. Kanonické tresty zakazující udílení svátostí jsou exkomunikace (kán. 1331), interdikt (kán. 1332)

³⁴ *Katechismus katolické církve*, Praha, 1995, bod 1570: Svěcení uděluje jáhnům znamení (charakter), které nic nemůže smazat a které je připodobňuje Kristu, který se stal „jáhnem“, totiž služebníkem všech.

³⁵ SYRYJCZYK, Jerzy, *Kanoniczne prawo karne: część szczególna*, s. 103.

a suspenze (kán. 1333).³⁶ Aby viník byl vázán irregularitou, musí být trest vyměřen (*ferendae sententiae*) nebo samočinný trest (*latae sententiae*) deklarován.³⁷ Stejně tak není oprávněn vykonávat úkony ze svěcení kněz (případně i biskup), který byl propuštěn z duchovenského stavu (viz kán. 292). Pokud by viník přesto tyto úkony vykonával, je vázán irregularitou, od které by při opětném přijetí do duchovenského stavu (viz kán. 293) bylo nezbytné k dovolenému vykonávání moci ze svěcení udělit dispenz.³⁸ Ustanovení o zákazu udělení úkonů ze svěcení se v plnosti pozastavuje v případě nebezpečí smrti penitenta (kán. 976). V této situaci je každý kněz samým právem oprávněn platně a dovoleně udělit svátost smíření a kněžší stížení nápravným trestem mohou v této situaci udělit také ostatní svátosti (viz kán. 1335). V takovém případě samozřejmě irregularita nevzniká.

Jestliže by viník stížený uvedenými tresty zakazujícími vykonávat úkony z moci svěcení přesto tyto úkony vykonal, je takové udělení svátostí platné, avšak nedovolené. Důvodem je skutečnost, že není možné někoho zbavit moci ze svěcení. Lze pouze zcela nebo částečně zakázat výkon této moci (srov. kán. 1338 § 2).³⁹

Byl-li spáchán některý z uvedených trestných činů, trestní žaloba bude po zákonem stanovené době promlčena, avšak irregularita nadále trvá. Na její existenci nemá vliv uplynutí promlčecí doby, ani odpuštění hříchu ve svátosti smíření či prominutí trestů příslušnou církevní autoritou. Irregularita zaniká pouze na základě dispensy udělené kompetentní církevní autoritou. Trestné činy hereze, schizmatu a apostaze, stejně tak trestný čin usurpování moci ze svěcení jsou vyhrazeny Kongregaci pro nauku víry.⁴⁰ V těchto případech je promlčecí lhůta stanovena dvacet let.⁴¹ Trestné činy dokonaného potratu a atentace manželství se promlčují po pěti letech, ostatní trestné činy působící irregularitu se promlčují po třech letech (viz kán. 1362 § 1).

³⁶ Případně další tresty zakazující zcela výkon ze svátosti svěcení. Například u biskupů, kteří udělí bez pověřovacích listin svátost svěcení v kněžském či jáhenském stupni osobě, která jim není podřízena. Zde je sankce zákaz udělit svátost svěcení po dobu jednoho roku (kán. 1383).

³⁷ GONZÁLEZ DEL VALLE, José María, *Święcenia*, s. 770.

³⁸ Srov. PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 164.

³⁹ SYRYJCZYK, Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczegółowa*, s. 103.

⁴⁰ Kongregace pro nauku víry, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010), art. 2, s. 420.

⁴¹ Tamtéž, art. 4, s. 424.

3. Prosté překážky bránící ve výkonu moci ze svěcení

Prosté překážky nejsou trvalého charakteru a přestávají být účinné v okamžiku, kdy pomine stav, který je zapříčinil.⁴² Platná právní úprava zná dvě prosté překážky, které brání nositeli kněžského svěcení ve výkonu moci z této svátosti.

3.1 Přijetí svátosti svěcení, kterému bránila některá překážka

Překážkou k přijetí svěcení je vázán: ženatý muž, není-li určen pro trvalý diaconát (kán. 1042, 1°), ten, kdo zastává úřad či správu podle kánonu 285 a 286, které duchovní nesmí zastávat (kán. 1042, 2°), a nedávno pokřtěný (kán. 1042, 3°). Jestliže někdo přijal svátost svěcení, ačkoli mu v tom bránila některá z uvedených překážek, svěcení je při splnění všech zákonných podmínek platné, avšak nedovolené, a překážka k přijetí svěcení se *ipso facto* mění na překážku k výkonu moci ze svěcení.

3.2 Duševní porucha

Nemocný amencí popřípadě jinou duševní chorobou, není-li schopen podle mínění znalců řádně konat duchovenskou službu, je vázán iregularitou k přijetí svátosti svěcení (kán. 1041, 1°). Pokud by takový člověk přesto svátost svěcení přijal, ve výkonu moci ze svěcení mu brání překážka zapříčiněná touto chorobou. Nemoc musí být aktuální. Na rozdíl od předchozí právní úpravy již není stížen iregularitou a případně následnou překážkou ten, kdo byl takto nemocný v minulosti (viz kán 984, 3° CIC/1917).⁴³ Z povahy věci je zřejmé, že v tomto případě je nezbytné vyjádření znalce. Na základě tohoto vyjádření ordinář rozhodne, zda povoluje přijetí svěcení popřípadě výkon moci ze svěcení či nikoli.⁴⁴ Psychická zdatnost je k výkonu moci ze svěcení a s tím spojených církevních úřadů nezbytná, a je proto důsledně vyžadována jak u seminaristů (viz kán. 241 § 1), tak také u kandidátů kněžství (viz kán. 1029 a kán.1051).⁴⁵ Tato nezbytná dispozice odpovídá pozici kněze, který jedná *in persona Christi capitis*.⁴⁶ Proto také podle společného

⁴² Srov. PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 119–120.

⁴³ Srov. GONZÁLEZ DEL VALLE, José María, *Święcenia*, s. 770.

⁴⁴ Srov. KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 238.

⁴⁵ Viz PIUS XII., Apoštolská adhortace *Menti Nostrae*, AAS 42 (1950), s. 684.

⁴⁶ BENEDIKT XVI., motu proprio *Omnium ad mentem*, AAS 102 (2010), art. 1, 2, s. 10.

mínění kanonistů má iregularita a překážka plynoucí z psychické choroby základ v božském právu.⁴⁷

4. Dispenz od iregularit a prostých překážek

Iregularita jakožto trvalá překážka bránící výkonu či přijetí svěcení může zaniknout zrušením zákona, který tuto iregularitu ustanovoval. Za trvání zákona může být iregularita zrušena pouze dispencí, kterou uděluje příslušná církevní autorita. Prostá překážka zaniká tehdy, pomine-li stav, který překážku zapříčinil. Pokud příčina překážky trvá, může být církevní autoritou, stejně jako u iregularit, udělena dispenz od konkrétní překážky.⁴⁸

4.1 Iregularity a překážky vyhrazené Apoštolskému stolci

Apoštolskému stolci jsou vyhrazeny všechny iregularity, jejichž skutková podstata byla předmětem jednání soudu (kán. 1047 § 1), bez ohledu na skutečnost, zda záležitost projednával soud církevní nebo státní.⁴⁹ Roli zde nehraje také skutečnost, zda byl proces veden soudní či administrativní cestou.⁵⁰

Pouze Apoštolský stolec je také oprávněn dispensovat iregularitu plynoucí z veřejného trestného činu apostaze, hereze, schismatu a atentace manželství (kán. 1047 § 2, 1°). V případě vraždy a dokonání potratu je Apoštolskému stolci vyhrazena dispenz jak v případě trestného činu veřejného, tak tajného (kán. 1047 § 2, 2°).

Apoštolskému stolci je také vyhrazena dispenz od překážky manželství (kán. 1047 § 2, 3°). Tato dispenz se však uděluje pouze ve velmi výjimečných případech, protože duchovní latinské církve jsou vázáni slibem celibátu (kán. 277 § 1). Dispenz od celibátu uděluje pouze papež, a to i v případě, kdy byl duchovní propuštěn z duchovenského stavu (srov. kán. 291). Jakkoli je tedy svátost svěcení udělována v latinské církvi pouze mužům žijícím v celibátu, v mimořádných situacích může, avšak pouze se souhlasem papeže, přijmout tuto svátost také ženatý muž.⁵¹ Tato situace nastala například při sjednocení části

⁴⁷ CAPPELLO, Felix, *Tractatus canonico-moralis de sacramentis*, vol. IV De sacra ordinatione, n. 485, s. 366.

⁴⁸ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 119–120.

⁴⁹ Srov. KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 244.

⁵⁰ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 205.

⁵¹ Tamtéž, s. 119–120.

Anglikánské církve s Katolickou církví (viz apoštolská konstituce *Anglicanorum coetibus*). Také zde je vyžadována disciplína celibátu v souladu s dokumenty církevního magisteria,⁵² avšak v jednotlivých případech je ordinář oprávněn žádat papeže o dispenz od povinnosti celibátu.⁵³

Apoštolskému stolci je také vyhrazena dispenz od iregularit k výkonu kněžského svěcení, a to v případě atentace manželství, je-li zločin veřejný, a také v případě vraždy a dokonání potratu, a to jak v případech veřejných, tak také tajných (kán. 1047 § 3).

Skutečnost vyhrazení dispense některých iregularit a překážek Apoštolskému stolci nikterak neomezuje jeho pravomoc dispensovat také v ostatních případech, které mu nejsou vyhrazeny. Apoštolský stolec proto může udělit dispenz od všech iregularit a překážek, které brání jak přijetí svěcení, tak výkonu moci ze svěcení, s výjimkou překážek božského práva (amence).⁵⁴

4.2 Oprávnění ordináře

Od iregularit a překážek, které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci, může dispensovat ordinář (kán. 1047 § 4).

Jedná se o tyto iregularity k přijetí svěcení: 1. psychická choroba (kán. 1041, 1°), 2. trestný čin hereze, apostaze nebo schizmatu, pokud je tento trestný čin tajný (kán. 1041, 2°), 3. trestný čin úmyslného těžkého zmrzačení a pokusu o sebevraždu (kán. 1041, 5°), 4. trestný čin vykonání úkonu moci ze svěcení vyhrazeného biskupům nebo kněžím, pokud viník tato svěcení neměl, nebo pokud mu výkonu této moci bránil kanonický trest (kán. 1041, 6°).

Ordinář je také oprávněn dispensovat tyto prosté překážky k přijetí svátosti svěcení: 1. zastávání úřadu duchovním zakázaného či provozování živnosti nebo obchodu (kán. 285 a 286), 2. teprve nedávno ordinandem – neofytou přijatý křest (kán. 1042, 3°).

Ordinář je oprávněn dispensovat iregularity k výkonu moci ze svěcení v těchto případech: 1. nezákonné přijetí vyššího svěcení (kán. 1044, 1°), 2. zmrzačení sebe nebo jiného a pokus o sebevraždu, 3. vykonání moci ze svěcení vyhrazený bis-

⁵² Viz například PAVEL VI., Encyklika *Sacerdotalis coelibatus*, čl. 42, AAS 59 (1967), s. 674.

⁵³ BENEDIKT XVI., Apoštolská konstituce *Anglicanorum coetibus*, čl. VI, § 2, AAS 101 (2009), s. 988.

⁵⁴ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 119–120.

kupům nebo kněžím, pokud viník toto svěcení neměl, nebo mu výkon této moci zakazoval kanonický trest (kán. 1044, 3°).

4.3 Naléhavější tajné případy

V naléhavějším tajném případě může ten, komu iregularita brání ve výkonu moci ze svěcení, tuto moc vykonávat, přičemž je povinen se co nejdříve obrátit na ordináře nebo Penitenciárii prostřednictvím zpovědníka (kán. 1048). Zpovědník sám dispens neuděluje, nýbrž je pouze prostředníkem v záležitosti udělení dispenze příslušným církevním představeným.⁵⁵ Pro zprostředkování zpovědníkem není nezbytné řešit tyto otázky v rámci udílení svátosti smíření. Plně dostačuje, když žádost zprostředkuje kněz mající oprávnění zpovídat (viz kán. 966–967).⁵⁶ Zákodárce nijak nerozlišuje způsob, jakým kněz toto oprávnění obdržel. To znamená, že žádost o dispens může zprostředkovat každý kněz oprávněný platně a dovoleně zpovídat.

Aby mohl duchovní, kterému iregularita zabraňuje ve výkonu moci ze svěcení, žádat jiného kněze o zprostředkování žádosti o dispens, musí být splněny všechny následující podmínky (kán. 1048):

1. Tajný případ. To znamená, že skutečnost, na jejímž základě je duchovní vázán iregularitou, není veřejně známa a není prokazatelná na vnějším fóru. Její zveřejnění musí být vyloučeno. Jedná se o *forum internum non sacramentale*.⁵⁷ Pokud iregularita plyne z veřejně známých činů, musí viník sám žádat církevní autoritu o udělení dispenze od iregularity.
2. Naléhavý případ. Naléhavost spočívá v tom, že není možné se obrátit na příslušnou církevní autoritu. Fyzická nemožnost nastává tehdy, pokud se duchovní vázaný iregularitou nemůže vůbec nebo včas obrátit na církevní autoritu.⁵⁸ Včas znamená nemožnost podat žádost o dispens do té doby, kdy se od duchovního žádá úkon moci ze svěcení, jehož odmítnutí či nevykonání by bylo příčinou škody způsobené věřícím. Morální nemožnost spočívá ve ztrátě dobré pověsti.⁵⁹

⁵⁵ Srov. KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 245.

⁵⁶ GONZÁLEZ DEL VALLE, José María, *De ordine*, s. 775.

⁵⁷ Srov. ALTHAUS, Rüdiger, *Befreiung im Dringlichkeitsfall*, in: Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici s. 1048/2.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 220.

3. Nebezpečí vážné škody nebo ztráty dobré pověsti. Vážná škoda by byla způsobena věřícím, bez ohledu na počet, u kterých lze předpokládat, že budou delší čas bez svátostné milosti, pokud jim kněz stížený iregularitou svátosti neudělí. To předpokládá vyloučení možnosti přijmout svátosti od jiného kněze.⁶⁰ Ztráta dobré pověsti se týká kněze stíženého iregularitou. Nejedná se pouze o ztrátu dobré pověsti u věřících. „Toto ustanovení eliminuje také situaci, ve které by se duchovní musel sám obžalovat z tajného činu u svého představeného, to znamená na vnějším fóru. Proto například řeholní kněz je oprávněn vykonávat moc ze svěcení, pokud nenalezne ordináře, který by jej dispenzoval, ačkoliv jeho vlastní ordinář je oprávněn od iregularity dispenzovat. Totéž se týká také diecézních kněží. V případě, kdy se mohou obrátit pouze na svého ordináře, a existuje nebezpečí vážné škody nebo ztráty dobré pověsti, jedná se o morální nemožnost obrátit se na ordináře.“⁶¹

Jsou-li splněny všechny stanovené podmínky, zpovědník předává žádost o dispenz církevní autoritě, kterou je Apoštolská penitenciárie v případě iregularity plynoucí ze spáchání trestného činu atentace manželství a vraždy či dokonání potratu (kán. 1041, 3° a 4°), v ostatních případech je příslušný ordinář.⁶² Zpovědník v žádosti o dispenz neuvádí jméno žadatele. Skutečnost zatajení totožnosti žadatele je ochranou jeho dobrého jména, na které má právo, protože se jedná o tajný skutek. Nastane-li naléhavý tajný případ, účinnost iregularity se pozastavuje ve všech situacích, které splňují stanovené podmínky, až do okamžiku vydání dispenze.⁶³

Žádost o dispenz musí být podána co nejdříve (*quam primum*), to znamená při nejbližší možné příležitosti. Povinností duchovního je tedy co nejdříve požádat jiného kněze o zprostředkování, a také tento kněz má povinnost co nejdříve odeslat žádost o dispenz příslušné církevní autoritě. Duchovní může tuto žádost podat také sám, v takovém případě však musí uvést své jméno. Tato situace by nastala, pokud by duchovní nechtěl chránit své dobré jméno na vnějším fóru před představeným, nýbrž by se snažil předejít škodě, která by mohla být způsobena

⁶⁰ Srov. ALTHAUS, Rüdiger, *Befreiung im Dringlichkeitsfall*, s. 1048/2.

⁶¹ GONZÁLEZ DEL VALLE, José María, *Święcenia*, s. 775.

⁶² KRUKOWSKI, Józef, *Święcenia*, s. 245.

⁶³ Srov. PASTUSZKO, Marian, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń ...*, s. 220.

věřícím. Zákodárce nicméně předpokládá možnost ochrany dobrého jména duchovního, a proto umožňuje podání žádosti o dispenz prostřednictvím jiného kněze oprávněného zpovídat.⁶⁴

Závěr

Výkon moci ze svátosti svěcení je službou církvi *in persona Christi capitis* (viz Katechismus katolické církve, 1548), proto musí nositel této svátosti splňovat předpoklady, které jsou pro tuto službu nezbytné, a které jsou stanoveny církevními zákony. Iregularity a prosté překážky vznikají tehdy, pokud kandidát nebo nositel svěcení tyto zákonné předpoklady nespĺňuje. Příčinou může být nedostatek potřebných dispozic (*ex defectu*) nebo deliktní jednání (*ex delicto*). Iregularita jakožto trvalá překážka může zaniknout tehdy, přestane-li platit zákon, který ji stanovil. Za trvání zákona může být odstraněna pouze dispencí, kterou uděluje příslušná církevní autorita. Prostá překážka zaniká, když pomine stav, který ji zapříčinil. Pokud překážka trvá, může příslušná církevní autorita udělit dispencí stejně jako v případě iregularit. V naléhavých tajných případech se účinnost iregularit a překážek pozastavuje. Toto ustanovení chrání dobré jméno kněze a předchází závažné škodě způsobené věřícím.

Resumé

Iregularity a překážky jsou zákonem stanovené skutečnosti, které brání kandidátovi přijmout svátost svěcení a nositeli svěcení ve vykonávání moci z této svátosti. Jejich počet je taxativně stanoven zákonem. Oprávnění udělit dispencí náleží Apoštolskému stolci, a to nejen v případech jemu vyhrazených, nýbrž také tehdy, pokud skutková podstata iregularity byla předmětem jednání soudu. V ostatních případech uděluje dispencí ordinář. V naléhavějších tajných případech je oprávněn zprostředkovat udělení dispenze zpovědník, respektive každý kněz, který obdržel pověření zpovídat.

Summary

Irregularities and Obstacles to Exercise of Power of Orders

Irregularities and obstacles are statutory facts that prevent a candidate from receiving the sacrament of Holy Orders and an ordained minister from exercising the power of orders.

⁶⁴ ALTHAUS, Rüdiger, *Befreiung im Dringlichkeitsfall*, s. 1048/2.

Their number is determined by law. The right to grant dispensation belongs to the Apostolic See, not only in cases reserved to it, but also when the factual nature of irregularity has been the subject of court proceedings. In other cases, a dispensation is granted by an ordinary. In more urgent secret cases, the confessor, or any priest who has been authorized to hear confession, is entitled to mediate the granting of a dispensation.

Klíčová slova: kanonické právo, svátost svěcení, iregularita, prostá překážka, dispenz, Apoštolský stolec, ordinář, naléhavý tajný případ

Keywords: canon law, sacrament of Holy Orders, irregularity, simple obstacle, dispensation, Apostolic See, ordinary, urgent secret case

Autor

ICLic. Mgr. Šimon Polívka je knězem Litoměřické diecéze. Vystudoval Katolickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy a Fakultu práva, kanonického práva a správy Katolické univerzity Jana Pavla II. v Lublinu. Je doktorandem na katedře teologických věd Teologické fakulty Jihočeské univerzity. Působí jako obhájce manželského svazku a ochránce spravedlnosti u Diecézního soudu Litoměřické diecéze a jako farář farnosti Vejprty.

Author

ICLic. Mgr. Šimon Polívka is a priest of the Litoměřice Diocese. He graduated from the Catholic Theological Faculty of Charles University and the Faculty of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University in Lublin (Poland). He is a doctoral student at the Department of Theological Sciences, Faculty of Theology, University of South Bohemia. He is the defender of the bond and the promoter of justice at the Diocesan Court of the Litoměřice Diocese and the parish priest of the Vejprty parish.

R. D. ICLic. Mgr. Šimon Polívka

Kostelní náměstí 158/4

431 91 Vejprty

e-mail: simonpolivka@c-mail.cz